

УДК 782+792

Цитування:

Кирея М. В., Лацік Є. М. Жанрово-стильові доміанти театральної музики Богдана Антківа. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв* : наук. журнал. 2024. № 4. С. 326–330.

Kyreia M., Latsik Ye. (2024). Genre and Style Dominants Theatre Music by Bohdan Antkiv. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald: Science journal*, 4, 326–330 [in Ukrainian].

Кирея Марія Вікторівна,
докторка філософії,
асистентка кафедри театрального
мистецтва Тернопільського
національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка
<https://orcid.org/0000-0001-5872-9839>
mariaganych@gmail.com

Лацік Євген Мирославович,
доцент кафедри театрального
мистецтва Тернопільського
національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка,
заслужений артист України
<https://orcid.org/0000-0001-6439-4502>
lacius1987lacius@gmail.com

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ ТЕАТРАЛЬНОЇ МУЗИКИ БОГДАНА АНТКІВА

Мета роботи. У статті охарактеризовано жанрові орієнтири музики Богдана Антківа – увертюру, інструментальну п'єсу, хорову мініатюру. Визначено стильові ознаки творів, написаних автором, – український та європейський музичний академізм, фольклоризм, сучасна масова музика. Проаналізовано музичну та театральну творчість, що є невід'ємними й неподільними складовими мистецьких проєктів Богдана Антківа. Також окреслено значення його діяльності в системі української національної музичної культури. **Методологія дослідження** містить музикознавчий, аналітичний та теоретичний методи, які надають можливість з'ясувати жанрові пріоритети музично-театральної творчості Богдана Антківа. **Наукова новизна** роботи полягає в тому, що в ній вперше прослідковано риси індивідуального композиторського стилю та їх вияв у жанровому спектрі творчої спадщини митця. Здійснено аналіз музики до вистав у Тернопільському музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка (1948–1963), висвітлено його найвагоміші твори. **Висновки.** Композиторська творчість Б. Антківа найяскравіше розкрилася в площині театральної музики, де митцеві вдалося розширити стильову палітру, передати оригінальну авторську естетику в контексті масової та естрадної музики. Богдан Антків увійшов у музично-театральне мистецтво Галичини як людина надзвичайного творчого потенціалу, життя якої було подвижництвом у багатьох сферах мистецької діяльності. Його композиторські твори стали частиною сценічного оформлення, які вдало підкреслювали емоційний вплив, драматургію твору та атмосферу вистави.

Ключові слова: Богдан Антків, жанр, стиль, театральна музика, театр, вистава, Галичина.

Kyreia Mariia, Doctor of Philosophy, Ph.D., Assistant of the Department of Theatre Arts, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University; Latsik Yevhen, Honoured Artist of Ukraine, Associate Professor, Department of Theatre Arts, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University

Genre and Style Dominants Theatre Music by Bohdan Antkiv

The purpose of the work is to describe the genre landmarks of Bohdan Antkiv's music – overture, instrumental piece, choral miniature. The stylistic features of the compositions written by the author are identified – Ukrainian and European musical academicism, folklore, and contemporary mass music. The author analyses the musical and theatrical works that are integral and indivisible components of Bohdan Antkiv's artistic projects. The article also outlines the significance of his work in the system of Ukrainian national musical culture. **The research methodology** includes musicological, analytical and theoretical methods that make it possible to clarify the genre priorities of Bohdan Antkiv's musical and theatrical works. **The scientific novelty** of the work lies in the fact that it is the first to trace the features of an individual composer's style and their manifestation in the genre spectrum of the artist's creative heritage. The music for performances at the Ternopil Taras Shevchenko Music and Drama Theatre (1948–1963) is analysed, and his most important works are highlighted. **Conclusions.** Bohdan Antkiv's compositional creativity was most vividly revealed in the field of theatre music, where the artist managed to expand his stylistic palette and convey his original author's aesthetics in the context of mass and pop music. Bohdan Antkiv entered the musical and theatrical art of Galicia as a

person of extraordinary creative potential, whose life was a feat of asceticism in many areas of artistic activity. His compositions became part of the stage design, which successfully emphasised the emotional impact, drama and atmosphere of the performance.

Keywords: Bohdan Antkiv, genre, style, theatre music, theatre, performance, Galicia.

Актуальність теми дослідження. Музична творчість Б. Антківа не була предметом дослідження науковців, здебільшого приділяли увагу його театральній життєтворчості, аналізуючи його як талановитого актора. Проте професійна діяльність Богдана Антківа в царині музичного мистецтва є органічною і невід'ємною складовою української культури Галичини. Музичні твори, які написав Б. Антків, використовували тільки в конкретних виставах Тернопільського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, і вони були в рукописному варіанті, що ускладнювало популяризацію його творчості серед широких мас населення.

Аналіз досліджень і публікацій. Серед українських дослідників, які розглядали театральну музику в площині розвитку музично-театрального мистецтва Галичини ХХ ст., слід відзначити наукові розвідки О. Білас [1], І. Мамчура [5], О. Мацепури [6], Х. Новосад-Лесюк [7], М. Ужинського [9], Г. Фількевич [10], у яких автори розглядали функції музики в постановці художньої вистави. Відтак О. Білас відзначає, що «театр наділяв музику такими властивостями, як риторична виразність, рельєфність виразу образного змісту, конкретність інтонаційних (мовно-декламаційних) асоціацій, що посилювало виразність емоційних реакцій. Своєю чергою музика виявилась надто важливою у створенні цілісного театрального артефакту, оскільки звуковий ряд створював звукові декорації, ілюстрував поведінку героїв на сцені, виявляв своєрідність національного характеру та історичної епохи, у яку відбуваються події, розкривав підтексти словесного тексту, спрямовував увагу глядача на певні кульмінаційні моменти дії. Серед спільних рис театрального та музичного мистецтва є рух, темп, ритм, динамізм, емоційна чуттєвість, тому музику й театр споріднює їх часова природа: вони співіснують у єдиному хронотопі» [1, 46–47]. «Важливою функцією музики в театрі є зображення місця, часу, дії, конкретного середовища, характеристики дійових осіб. Музичні образи є поліфункціональними і виконують одночасно різні функції» – стверджує інша дослідниця Г. Фількевич [10, 587–588].

Серед праць, що розглядають постать Б. Антківа як музиканта, виділимо розвідки О. Бойчук [2] та О. Смоляка [8], проте ці роботи

неповно розкривають його діяльність і містять лише регіональні дослідження митців Тернопілля.

Метою статті є на основі збережених у рукописах матеріалів охарактеризувати музичні твори до вистав, визначити жанрово-стильові доміанти, прослідкувати проєктність мислення Богдана Антківа, яка відображена цілісною музично-театральною композицією.

Виклад основного матеріалу. Особливою сферою зацікавлень і винятковою стихією композиторської творчості Богдана Антківа була театральна музика. На перехресті музичного та театрального компонентів в оформленні вистав, їх поєднання між собою свідчить про синтетичність мислення Б. Антківа, де музика тяжіє до театральності, а вистава залежить від принципів музичного розгортання. Синтетичність мислення найяскравіше позначилася під час роботи в Тернопільському музично-драматичному театрі імені Т. Г. Шевченка (1948–1963), де працював актором та писав музику до вистав. У музичних працях ми можемо спостерігати певний консерватизм, але не варто порівнювати музику Богдана Антківа із музикою авангарду, яка характеризується експериментальними підходами через упереджене ставлення до авангардних течій тогочасної радянської влади, та через невідповідність її завдань та функцій для театрального мистецтва та театральної музики зокрема.

Традиціоналізм є близьким до творчості митця загалом, проте стильові орієнтири є відмінними. Дослідниця Л. Іванова стверджує: «Традиціоналістський принцип становить логічну підоснову існування модерну-авангарду, оскільки усвідомлення стильового радикалізму тією чи іншою мірою інтенсивності вираження можливе при наявній точці відліку від нормативності традиції, яка є основою академічної професійної освіти; відповідно в масі підготовки фахівців і творчого виявлення відхилення в модерн-авангард у ХХ столітті явно скромні поряд з академічним тлом професійних розробок традицій і стимулів її» [4, 43–44].

Неабиякий вплив на розвиток і формування радянського мистецтва, культури, і зокрема театру, мала масова пісня. Також у виставах митець нерідко використовував пісенні шлягери. Тому музику Богдана Анківа

доцільно розглядати в контексті масової та естрадної музики.

Стильові орієнтири театральної музики Богдана Михайловича Антківа відповідають характеристиці фольклору, що в академічній музиці називають фольклоризмом або неофольклоризмом. За О. Дерев'янченко, фольклоризм – «це тип музичного мислення, сутністю якого є використання фольклору в контексті “артифікаційного” типу інтонацій-одиниці, властивого професійно-академічній творчості європейської традиції» [3, 9]. Неофольклоризм є типом «музичного мислення, сутністю якого є відтворення (моделювання) засобами професійно-академічної творчості “натургенетичного” типу інтонацій-одиниці, властивого фольклорному мисленню» [3, 9]. Продовжувач музичних традицій М. Колесси – учня В. Новака, представника празької школи композиції, Богдан Антків у своїй творчості, що є традиціоналістсько-академічною, відтворює фольклор згідно з нормами європейської академічної музики.

Слід проаналізувати музику Б. Антківа в жанровій системі театральної музики, яка має чимало функцій, відповідно до самого жанру. До неї відносять фонову музику, яка звучить під час сцени у виставі, увертюру, тобто вступну оркестрову п'єсу, інтерлюдії – невеликі інструментальні п'єси, які відкривають усі дії, окрім першої, а також вокальні або хорові мініатюри, фрагменти більш розлогих композицій. У своїх роботах Богдан Антків здебільшого використовував невеликі форми – музичні мініатюри. У творчому доробку налічують хорові та пісенні твори, які відносяться до жанру мініатюри та в яких прослідковується театральність мислення. Хоч жанрова система музичних творів Богдана Антківа є не надто широкою, проте повністю відповідала поставленим завданням, які намагався втілити композитор.

Богдан Антків, будучи актором в театрі, із режисерським задумом проектував музику в театрі. Варто відмітити проєктний тип мислення митця, який сприймав і розумів свою музику як частину композиційного цілого, тобто мистецького проєкту. Тому при аналізі музики Богдана Антківа потрібно враховувати такий чинник, як театралізація.

Музичні твори Богдана Антківа, написані до вистав Тернопільського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка, знаходяться в ДАТО (ф. Р-3442, спр. 1, оп. 17). У справі представлені матеріали з різною кількістю фрагментів музики, про які часто

немає відомостей, у який саме момент дії їх використовують, окрім увертюри і вступів, які Б. Антків позначає. Інколи допомагає зрозуміти лише назва твору, про якого персонажа йдеться і які сцени у виставі вона супроводжує. Через відсутність усіх музичних матеріалів ми не можемо повноцінно схарактеризувати цілісну драматургію вистави. Найбільша кількість музичного оформлення вистав та їх номерів збереглася на типовий радянський любовно-виробничий сюжет, де любовна лінія розгортається на тлі виробничих відносин.

Коротко розглянемо деякі вистави на радянську тематику, вистави із використанням фольклору та власне авторської музики, щоб зрозуміти діапазон композиторської творчості Богдана Антківа.

У виставі «Весілля з приданим» дія розпочинається з Увертюри. Зауважимо, що для музично-театральної діяльності Богдана Антківа відкриття вистави увертюрою було характерним, про що свідчать збережені матеріали в ДАТО у фонді Богдана Антківа. У цій увертюрі написана партитура для кларнета, труби, тромбона, скрипок, віолончелей. Вона має чотиричастинну будову, де частини поєднуються за сюїтним принципом, а її чотири розділи в той чи інший спосіб анонсують головні події у виставі. Змінюється характер музики, що яскраво виражає танцювальність, яка апелює до народного музикування. Переважає гомофонно-гармонічна фактура, багатоголосся з елементами поліфонії у підголосках. Богдан Антків вдало підкреслив комічного персонажа Курочкіна за допомогою п'єси, де музичний матеріал тричі повторюється в тональності d-moll у розмірі $3/4$. Цікавою є і гармонічна мова: композитор орієнтується на тонально-гармонічну систему, але використовує не лише тоніко-домінантові звороти, а й тоніко-субдомінантові, якими завершує цю композицію. До жанрових п'єс можемо віднести п'єсу «Кадриль», яка представлена музичним фрагментом у 16 тактів із повтором, написана у розмірі $2/4$ у тональності B-dur.

Оскільки в театрі була обмежена кількість інструментарію, Богдан Антків змушений був писати партитуру тільки на певні інструменти, проте його твори завжди вирізнялися за жанром, стилем і прийомами композиторського розвитку. Митець вдається до музики іншого типу, де використовує прийоми поліфонії та мотивного розвитку, звертається до наскрізного типу драматургії і розвиненого тонального плану, розгалуженої жанрової системи. Богдан Антків унікав

ілюстративності, креативно підходив до кожного музичного оформлення тієї чи іншої вистави, хоч і рамки творчості при тогочасній владі були обмеженими.

У творчому доробку Богдана Антківа є не лише авторські композиції, які використовували у виставах, а й аранжування інших відомих народних пісень. Такий прийом використав митець у виставі «Маруся Богуславка», що свідчить про ґрунтовну теоретичну та практичну музичну підготовку, важливість української історії. Музичні частини записані у вигляді партитури. Перша композиція – обробка народної пісні «Ой наступає та чорная хмара» у тональності g -moll у розмірі $3/8$. Інший фрагмент – обробка народної пісні «Засвітали козаченьки» в тональності f -moll у розмірі $4/4$ в куплетній формі. Усі композиції є інструментальними. У цій виставі представлена авторська п'єса під назвою «Лебеді», обсягом у 14 тактів, написана в розмірі $4/4$ в тональності g -moll, в оркестровій версії та клавирі. Музика до вистави «Маруся Богуславка» засвідчила використання як елементів народно-пісенної творчості, так і професійної музики європейської традиції.

Патріотизм Богдана Анківа найяскравіше проявляється в музиці, що пов'язана з українською історією, з українською тематикою, з українськими сюжетами. У фонді також зберігаються музичні твори, які написав митець до вистави «Тарас Шевченко», де наявні елементи хорового співу, церковних хорових концертів.

Б. Антків ретельно працював над музичним матеріалом та вибудовував музичну драматургію як однієї композиції, так й усієї вистави. Усі партитури митця демонструють високу майстерність володіння оркестровкою, попри обмеження у використанні інструментів. Також викликає захоплення майстерність Б. Антківа як поліфоніста.

Базовими жанровими орієнтирами для Богдана Анківа слугували увертюра та інструментальна п'єса. Аналізуючи стилі театральної музики, відмітимо, що, з одного боку, його музика тяжіє до масової, особливо у творах, де змальовувалася радянська дійсність, а з іншого – композитор звертається до лінії фольклору, яка найповніше виявилася в музиці до вистав на українську тематику. В українських п'єсах музика Б. Антківа не є зразком чистого фольклоризму, вона спирається на професійний музичний пласт, зокрема на традиції церковної музики. Безумовно, у його музиці ми знаходимо елементи європейської академічної музичної традиції, і не лише в

перекладах музики Л. Бетховена, а й у власних композиціях, де він звертається до жанрів вальсу, полонезу й ін.

Наукова новизна. В українському музикознавстві вперше проаналізовано композиторську спадщину Богдана Антківа різних жанрів і стилів, що представлені в театральній музиці до вистав.

Висновки. Театральна музична творчість Богдана Антківа є невід'ємною складовою музики ХХ ст. не лише для Тернопілля чи Галичини, а й для усієї України. У ній наявні риси європейського музичного академізму, фольклоризму та масової музики. Важко уявити музично-театральне мистецтво без творчих проєктів та музики Богдана Антківа, що стала синергійною єдністю театру та музики. З огляду на перелік його творчих робіт не можна не подивуватися універсалізму мистецьких пошуків Богдана Антківа, у кожному з яких він щоразу самостверджується як митець.

Література

1. Білас О. Функції музики та музичні концепти в новітніх театральних системах першої половини ХХ ст. *Музикознавчий Універсум. Наукові збірки Львівської національної музичної академії імені М.В. Лисенка*. 2016. Вип. 38–39. С. 43–59.
2. Бойчук О. М. Внесок диригентів родини Анткових у розвиток хорового мистецтва Тернопільщини: кінець ХІХ – початок ХХ століття. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2014. № 3. С. 150–155.
3. Дерев'янченко О. О. Неофольклоризм у музичному мистецтві: статика та динаміка розвитку в першій половині ХХ ст. : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17. 00. 03 «Музичне мистецтво». Київ, 2005. 24 с.
4. Іванова Л. О. Традиціоналістський стильовий напрям у творчості композиторів України ХІХ–ХХ століть : дис. ... д-ра філософії: 025 «Музичне мистецтво». Одеса, 2021. 182 с.
5. Мамчур І. Функція музики у виставі. *Український театр*. №4. 1983. С. 4–5.
6. Мацепура О. Архітектоніка музичного компоненту драматичної вистави. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського*. 2013. Вип. 105. С. 143–153.
7. Новосад-Лесюк Х. Н. Композитори в драматичних театрах Львова середини ХХ століття: біографічний аспект. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Мистецтвознавство*. 2019. Вип. 40. С. 198–204.
8. Смоляк О. Музичні традиції родини Анткових (с. Острів Тернопільського району Тернопільської області) : монографія. Тернопіль : Вид-во ТНПУ імені В. Гнатюка, 2016. 124 с.
9. Ужинський М. Ю. Мистецькі технології та звукорежисура у драматичному театрі. *Молодий*

вчений : наук. журнал. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2019. Вип. 3 (67). С. 81–84.

10. Фількевич Г. Музика як компонент образного синтезу вистав українського драматичного театру другої половини ХХ століття. *Нариси з історії театрального мистецтва України ХХ століття* / Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України ; редкол.: В. Сидоренко (голова) та ін. Київ : Інтертехнологія, 2006. С. 587–606.

References

1. Bilas, O. (2016). Functions of music and musical concepts in the newest theatre systems of the first half of the twentieth century. *Musicology Universe. Scientific collections of the Mykola Lysenko Lviv National Music Academy*, (38-39) 43–59 [in Ukrainian].

2. Boychuk, O. M. (2014). Contribution of Antkov family conductors to the development of choral art in Ternopil region: late XIX-XX centuries. *National Academy of Culture and Arts Management Herald*, 3, 150–155 [in Ukrainian].

3. Derevianchenko, O. O. (2005). Neofolklorism in musical art: statics and dynamics of development in the first half of the twentieth century. PhD thesis, *Musical Art*. Kyiv, 24 [in Ukrainian].

4. Ivanova, L. O. (2021). Traditionalist stylistic direction in the work of composers of Ukraine of the XIX-XX centuries: PhD: 025 *Musical Art*. Odesa, 182 [in Ukrainian].

5. Mamchur, I. (1983). The function of music in a performance. *Ukrainian theatre*, (4), 4–5 [in Ukrainian].

6. Matsepura, O. (2013). Architectonics of the musical component of a dramatic performance. *Scientific Bulletin of the Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine*, (105), 143–153 [in Ukrainian].

7. Novosad-Lesiuk, Kh. N. (2019). Composers in Lviv Drama Theatres of the Mid-Twentieth Century: Biographical Aspect. Publishing House of Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University, Series Art History, 40, 198–204 [in Ukrainian].

8. Smoliak, Oleh. (2016). Music traditions of the Antkiv's family (village of Ostriv, Ternopil district, Ternopil region). Ternopil: Publishing House of Ternopil V. Hnatiuk National Pedagogical University, 124 [in Ukrainian].

9. Uzhynskyi, M. Yu. (2019). Artistic technologies and sound engineering in drama theatre, *Young scientist, a scientific journal*, Kherson, Helvetica Publishing House LLC, 3 (67), 81–84 124 [in Ukrainian].

10. Filkevych, H. (2006). Music as a component of the figurative synthesis of performances of the Ukrainian drama theatre of the second half of the twentieth century. *Essays on the history of theatre in Ukraine in the twentieth century*. Kyiv, Institute of Contemporary Art Problems of the Academy of Arts of Ukraine, 587–606 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 02.10.2024

Отримано після доопрацювання 04.11.2024

Прийнято до друку 12.11.2024